ڕێگای ڕزگاری

ماکوان کوردستانی

سووژەی داگیرکەر هەوڵ دەدا بۆ خزمەت بە داگیرکەر ڕێگەیەکی بە ڕواڵەت
نێونجی بگرێتە بەر کە «هەوڵ بۆ ڕزگاری» لە شەرعییەت بخات. بەڵام ئاگامەندانە لە
میتۆدۆلۆژیی زانستی خۆی دەدزێتەوە. بۆ وێنە ڕێفۆرمیستە کوردەکان لە ڕۆژهەڵات،
بە جێی ئەوەی لەسەر گۆڕینی پێکهاتەی سیاسی بڕۆن، هەوڵ بۆ فەزای سیاسیی
کراوە دەدەن. لە کاتێکدا بۆخۆیان بە باشی دەزانن لە کۆماری ئیسلامی ئێراندا ئەگەر
پێکهاتە نەگۆڕدرێت، فەزای سیاسیی کراوە مسۆگەر نابێت.

پێشەکی

پرسیار، ئەو هەڵوێستەیە کە مرۆڤ لە ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ هەر دیاردەیەکدا بۆی ئامادەیە. جا ئەگەر ئەو دیاردەیە ناڕوون و هۆکارەکانی نادیار بێت، پرسیار کردن زەقتر و بوێرانەتر دەبێتەوە. ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ هەر دیاردەیەکی دیار و نادیار پێویستی بە ڕوانگە هەیە، تەنانەت بۆ ئەوەش کە بە دیار یان نادیار ناودێر بکرێت. ڕوانگە، سیستەمێکی واتاییە کە تاک و تاقم، کۆمەڵگا و نەتەوە، ڕووداو و دیاردەکانی پێ دەخوێننەوە. لە نەبوونی پاشخانی ڕوونی واتاییدا مرۆڤ لە گێژاوی پرسیارەکاندا دەمێنێتەوە و دوای ماوەیەک لە پرسیار کردن سڵ دەکات و لە ئاکامدا خودی پرسیاریش لە بیر دەباتەوە. مرۆڤ دوای بەئاگا بوون لە پێگەی خۆی لە سروشتدا ڕووبەڕووی گەلێک پرسیار بووەوە. پرسیار لە کارەساتە سروشتییەکان، دیاردە سەرسوڕهێنەرەکان و.... بۆ وەڵام دانەوە، یەکەم هەوڵی پەنا بردن بۆ مێتافیزیک و جادوو بوو. ئەم شێوە ڕووبەڕووبوونەوەیە لە ژێر زریقەوبریقەی ئیدیۆلۆژی و ڕێبازە هزرییەکانی ئەم سەردەمەشدا ژیندارە.

پەنا بردن بۆ پاساوی میتافیزیکی، دژکردەوەی سۆزدارانە و ون کردنی پرسیار سێ کوچکەی قەتیس بوونی زەینی تاک و تاقمە جیاوازەکانی ناو کوردستان، ڕێگەی نەداوە و نایدات ژێرخانی هزری و مەعریفیی کوردستانی سەرهەڵبدات. تێکەڵ بوونی هەندێ کەس و لایەن بە گوتار و پێکهاتەی داگیرکەران بەرهەم هێنان و ساز کردنی ژێرخانی مەعریفیی بە لاڕێدا بردووە. بۆ شرۆڤەی وردتر دەپەرژینە لێکدانەوەی پرسیار لە دۆخی هەنووکەی کورد و کوردستان، لە دۆخی بندەستی و ڕێگای ڕزگاری. ئاخۆ ڕێگای ڕزگاری لە ئاقاری گوتاری داگیرکەرانەوە تێدەپەڕێ یان هەنگاوی یەکەم وێنا کردنی دەرباز بوون لە گوتاری داگیرکەرانە؟ ڕێگەی نێوەنجی کە لە هەر دوو ڕێچکەکە پێک هاتبێ نەگونجە و هەر هەوڵێک لەم پێناوەدا دەچێتە خانەی داگیرکەرانەوە.

کورد لە بۆشایی مەعریفیدا پرسیار لە دۆخی خۆی و نیشتمانی خۆی(کوردستان) دەکات. پرسیار لە بندەستیی خۆی و داگیرکراویی وڵاتەکەی. ئەم پرسیارە لە زەینی هەر تاکێکی کورددا هەڵیداوە؛ تەنانەت ئەو جاشەیش کە خزمەتی داگیرکەر دەکات. لە درێژەدا ئەو ڕێچکەگەلەی کە کورد لە وڵامی ئەو پرسیارەدا گرتوویەتە بەر لێک دەدەینەوە. بەستێنی دەروونی- کۆمەڵایەتیی کوردستان لە ئاست خێزان و مەڵبەند و شار و ڕەوتە هزری و سیاسییەکاندا لە سەر هەڵوێستەی تاکی کورد بۆ وڵامی پرسیاری سەرەکی کاریگەرن. واتە پێش ئەوەی ڕێگەی ڕزگاری تاوتوێ بکرێ، پێویستە تاکی کوردستانی و دۆخی کوردستان لێک بدرێتەوە. تا ئەم بەرچاو ڕوونییە مسۆگەر نەبێت، هەڵەی ستراتێژیی گورچکبڕ لە هەموو پارچەکاندا پاتە دەبێتەوە. داگیرکەران لە زەین و کەسایەتیی تاک و کۆمەڵگای کوردستان بە باشی ئاگادارن. بەڵام کورد بۆخۆی لە زەلکاوی ڕەوتە ئیدیۆلۆژییە کات بەسەرچووەکان و (لە خزمەت بەرژەوەندیی داگیرکەران)دا پەلەقاژە دەکات و سێ کوچکەی بەربەست لەو دۆخە و دەمارگرژیی خێڵەکیدا دەیهێڵێتەوە.

لە پێشدا زانیارییەکان ڕیز دەکەین. ئەو زانیارییانەی کە لە ژیانی نەتەوەی کورد و کارەساتەکانی کوردستاندا بەڵگەنەویستن. دەبێ بزانین لە چ ئاستێکی لەخۆتێگەیشتندایین و چۆن لە پێناو تێگەیشتندا دەجووڵێینەوە.

١ کوردستان وڵاتێکی داگیرکراوە. بە داگیرکەر و داگیرکراووە لەم دۆخە بە ڕوونی ئاگادارن. سەرەڕای ئەوەی سووژە پەروەردەکراوەکانی داگیرکەر ئەم خاڵە لێڵ دەکەن، بەڵام لەو چرکەساتەدا کە داگیرکەر دەسەڵاتی خۆی لە مەترسیدا دەبینێ، هەڵوێستی داگیرکارانەی

خۆی لە توندوتیژیی ڕووتدا دەنوێنێ. سووژەی داگیرکەر هەوڵ دەدا بۆ خزمەت بە داگیرکەر ڕێگەیەکی بە ڕواڵەت نێونجی بگرێتە بەر کە «هەوڵ بۆ ڕزگاری» لە شەرعییەت بخات. بەڵام ئاگامەندانــە لە میتۆدۆلۆژیی زانســتی خۆی دەدزێتەوە. بۆ وێنە ڕیفۆرمیستە کوردەکان لە ڕۆژهەڵات، بە جێی ئەوەی لەســەر گۆڕینی پێکهاتەی سیاســی بڕۆن، هــەوڵ بۆ فەزای سیاســیی کراوە دەدەن. لە کاتێکدا بۆخۆیان بە باشــی دەزانن لە کۆماری ئیسلامی ئێراندا ئەگەر پێکهاتە نەگۆڕدرێت، فەزای سیاســیی کراوە مسۆگەر نابێت.

٢ کوردســتان داگیرکــراوی تورکیا، ئێران، ئێــراق و ســووریایە. ئەم وڵاتانــە لەو پەڕی ناکۆکیــدا لە ســەرکوت کردن و بندەســت ڕاگرتنــی کــورددا تەبان. لەگەڵ ئەوەشــدا، هەردەم لە هەوڵی ئەوەدان کوردی بندەستی بەشە داگیرکراوەکانی تری کوردستان، وەکوو ئامرازی ئیمتیاز وەرگرتن لە داگیرکەری ئەو بەشــە بە کار بێنن. لە ململانێی عوسمانی و سەفەوییەوە تا پەیمانی سەعداباد و کارەساتی ڕۆژاوای کوردستان پەیمانی سەرکوت کردنی کوردستان واژۆ دەکرێت.

٣ هەر داگیرکەرێک لە کوردستانی بندەستی خۆیدا، بە پێشەسازیی کەلتووری و ساختەکاری لە مێژوو و ناسنامە و باو کردنی بەرژەوەندیی تــاک و تاقــم و ئەندازیاریــی کۆمەڵایەتی و لە دۆخی هەســتیاردا توندوتیژی و کوشتن؛ جەماوەری بێ هەڵوێســت و کۆیلە پەروەردە دەکات. ئــەم کۆیلەبوونە بــە ژێرخانی زەینی و ســەرخانی کەلتووری و سیاسییەوە هێدی هێدی کوردستان لە ناســنامەی داگیرکەردا دەتوێنێتەوە.

٤ کوردستان کە لە کایەی زلهێزاندا لە نێوان وڵاتەکانی دەســکردی خۆیانــدا دابەش کرا، هەڵگری زۆر کەلێن و کەلەبەری ناســنامەیی و کۆمەڵایەتییــە کە داگیرکەر بە باشــی بۆ ئەندازیاریــی کۆمەڵایەتــی و پیشەســازیی کەلتووری کەڵکیان لێ وەردەگرێت.

٥ ڕاپەڕینــە کوردییەکان، لــە کۆتاییەکانی ســەدەی ١٩ و بە درێژایی ســەدەی ٢٠ و ســەدەی ٢١یش تا ئەم ســاتە، نەیانتوانیوە پێناســەیەکی سیاســی- ڕێسایی لە ئاست نەتەوەدا دەستەبەر بکەن.

٦ ئاســتی داخوازییەکانی نەتەوەی کورد بە دوو جــۆر هۆکاری ناوخۆیی و دەرەکییەوە بۆ داخوازیی ناوچەیی وزۆر جار حیزبی دابەزیون. هۆکارە ناوخۆییەکان بریتین لە، خێڵەکی بوونی کۆمەڵگای کوردستان — کە لە زۆربەی لایەنە سیاسییەکانیشــدا ڕەنگی داوەتەوە — ، وێنا نەکرانی کوردســتان وەکوو جوگرافیایەک کە دەبێ ببێتە وڵاتێکی سەربەخۆ، ناشارەزایی لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ داگیرکەردا (هەردەم وەکوو پەراوێزی داگیرکەر لەگەڵ داگیرکەردا جووڵاوەتــەوە) و لــەم دواییەشــدا وەهمی ســەربەخۆیی (کە داگیرکەر بۆ ســڕینەوەی مێــژووی خەباتــی کوردســتان کەڵکاژۆی دەکات). هــۆکارە دەرەکییــەکان لە کایەی زلهێزان و یەک گرتنەوەیان لەگەڵ سیاسەتی داگیرکەران دەکەونەوە. هۆکارە دەرەکییەکان بە شوێن هۆکارە ناوخۆییەکانەوە کارا دەبنەوە. دەرخســتنی کارلێکیــی هــۆکارە ناوخۆیی و دەرەکییەکانــی بندەســتیی کوردســتان ســەرەتای دارشــتنی ڕێگای ڕزگارییە کە لە پاژی دووەمدا بە چڕی دەچمەوە سەری.

ئەم شەش خاڵە ئەوەندە دەرهەست نیین کە خوێندەواری کورد لێیــان تێنەگات. یان پێویســتیان بە پســپۆڕی و زانستی تایبەت ببێت. هەڵبەت بیری زانســتیی پێویستە. دوو پرســیار دێتە گۆڕێ. ئــەم زانیاریانە پێکەوە چ وێنایــەک لە کوردســتان ســاز دەکەن؟ خوێندەواری کورد بۆ لەم وێنایە سڵ دەکات؟

بۆ تێگەیشتن لە دۆخی کوردستان دەبێ لە گشــت واتە (کول)ەوە بــەرەو پاژ بچین. کۆی زانیارییەکان تۆڕی بەربەستیی ڕزگاریی کوردستان پێک دێنن. هەر کامیان ئاستێکی

بەربەستین. زۆرینەی خوێنەواری کورد، واتە کەسێک کە دەتوانێ لە دۆخەکە تێبگات، هەوڵ ئەدات خۆی لەو وێنایە بدزێتەوە. ترس ئەو میکانیزمەیە داگیرکەر زۆر بە باشی کەڵکی لێ وەردەگرێت. داگیرکەر «تێگەیشتن» و «بوێر بوون»ی لێک دابراندووە. تێگەیشتن بە تەنیا نەزۆکە و بوێر بوونی بێ تێگەیشتن بە هەڵدێرماندا دەبات. داگیرکەر هەوڵ ئەدا تێگەیشتنی سووژەی کوردی ئاڵۆز بکات. بەڵام دڵنیایە کە ناتوانێ پێش بە ئاگامەند بوون بگرێت. سا بە ترسی رۆچوو لە زەیندا خوێندەوار و نەخوێندەوار دەخاتە ژێر رکێفی خۆیەوە. هەر بۆیە ئەو زانیارییە روونانە نابنە هەوێنی بەدواداچوونی پرسیاری سەرەکی. سەرچاوە و ئاراستەی ترسیش هەر لە بارودۆخی کۆمەڵگای کوردستانەوە وەردەگرێ. بارودۆخێک کە خۆی ئەندازیاریی کردووە. بۆ میناک لە میدیای داگیرکەرەوە دەبیستین، (یا خوا دەس بە گیرفان خاڵیدا نەکەن). ترس لە تەنگانە و لەناوچوون، خەمی داهاتووی منداڵان و هەوڵ بۆ دامەزراندنیان لە سیستەمی دەوڵەتیدا و.... ئینجا ئاستی ناسنامەیی نەتەوەی کورد لە بەرگری و هەوڵی مانەوەدا هەوێنی ئەو هێرشە زەینییە بە داگیرکەر دەدات. هەوڵ بۆ هێشتنەوەی زمانی دایکی، چەق بەستن لە فۆرمی ئەدەبیی تایبەت و دەمارگرژی بۆ پاراستنی نەریت و پەیوەندیی خێڵەکی لە میناکەکانی ئاستی بەرەنگاری و هەوڵی مانەوەن. داگیرکەر بۆ هەر کام لەم بوارانە رێگە بۆ کاراکتێری رووکەش و بێ هەڵوێست خۆش دەکات. لە هونەر، وێژە، سیاسەت و هەتدا ئەم کاراکتێرگەلە بەربەستی پرسیار کردن لە ئەم بارودۆخەن. داگیرکەر

> بۆ تێگەیشتن لە دۆخی کوردستان دەبێ لە گشت واتە (کول)ەوە بەرەو پاژ بچین. کۆی زانیارییەکان تۆڕی بەربەستیی رزگاریی کوردستان پێک دێنن. هەر کامیان ئاستێکی بەربەستین

بەم بووکە شووشانەوە نسبەتی داگیرکاریی خۆی بە نسبەت کوردستانی بندەستی خۆی دەشارێتەوە. هەندێ رۆژهەڵاتیی ، لە نێو جەماوەر و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا لە سەر رۆژئاوا زکی خۆیان دەدڕن، کە چی ئێران بە وڵاتی خۆ و خاوەن شکۆ و بەهێز ناودێر دەکەن. پێشینەی ئەم تاقمە، هەڵوێستیان لە رەوتی نەتەوەخواز کە وەکوو کوردێک کەڵکەڵەی رۆژئاوایان هەیە، جودا دەکاتەوە.

زانیارییەکانی سەرەوە کاتێ لە ژێر تەمومژی نائەقڵانی بوونی (بیر لە بەرژەوەندیی نەتەوەیی نەکردنەوە) کورد و ئەندازیاریی داگیرکەر دێنە دەرەوە و دەبنە هەنگاوی یەکەمی رێگای رزگاری، کە میکانیزمی تێگەیشتن و بوێر بوون لێک بئاڵێن. واتە میکانیزمی گەوجاندن و ترساندنی داگیرکەر بەراوەژوو بکرێتەوە. تێگەیشتن سێ کوچکەی قەتیس بوونی زەینی کوردی تێک دەدات و بوێر بوون تێگەیشتن دەکاتە کردەوە. کاتێ ئەم هەوڵە ببێ بە رەوت، ئاپاراتووسی داگیرکەر لە کار دەخات.

لە چی و چۆن تێبگەین؟

بۆ کورد لەو شەش زانیارییە سڵ دەکات؟ لەبەر ئەوەی زەینی بە هەوێنی خێڵەکییەوە بە گوتای داگیرکەر گۆش کراوە و لە سۆنگەی داگیرکەرەوە خۆی پێناسە دەکات. سا خۆی لە دەسەڵاتداری تورک و عەرەب و عەجەم بە خوارتر دەزانێ. ئەم هەڵوێستە دەروونییە تاک و هەندێ رەوتی کوردی وا لێدەکات کە هەوڵ بدەن خۆیان بە داگیرکەر بسەلمێنن. دەلکێن بە پان ئێرانیست و پانی عەرەب و تورکەوە. ئەگەر داگیرکەر وەریانبگرێت، بۆ وێنە لە ئێراندا لە عەجەم ئێرانیتر دەبن. بە

کورتی خۆیان لە چوارچێوەی داگیرکەردا پێناسە دەکەن.

ئەقڵییەتی خێڵەکی لە هێز، تا مەودای دەسەڵاتی خێڵ تێدەگات و هەردەم خۆی بە پەراوێزی حکوومەتی ناوەند دەزانێت. هەر ئەو میکانیزمەی خێڵە کوردەکان، تا سەرهەڵدانی مۆدێرنیتە بنەمای هەڵسوکەوتیان لەگەڵ ناوەندەکانی دەسەڵاتدا بوو. بۆشایی مەعریفیی کوردی و زەینی پاشکۆی داگیرکەر یەکتری بەرهەم دێننەوە. لەم لاوازییە ناوخۆییەدا باڵادەست بوونی سیاسی- کەلتووریی داگیرکەر خەسارەکە قووڵتر و بەرینتر دەکات.

واتە زەینی کوردی ترسەنۆکتر دەبێت و ئاستی داخوازییەکان زۆرتر دادەبەزێت. لەم بەستێنەدا گوتاری کوردستانی لە بازنەی گوتاری داگیرکەردا دەتوێتەوە.

ئێران لە کەڵک وەرگرتن لەم میکانیزمە سەرکەوتوو بووە. کۆماری ئیسلامی بۆ حەواندنەوەی ڕەخنەگرانی ناوخۆیی ڕەوتی ئیسلاحاتی ڕێکخست. ئیسلاح تەڵەبی کورد پەیوەستێکی نابەجێی ڕەوتی ئیسلاحات بوو. دامەزرێنەرانی ئیسلاحات هەر ئەو کەسانە بوون- هەر بەو بیرۆکەوە- کە شەڕی کوردستانیان کرد. هەوڵیان ئەوە بوو بۆ بووژاندنەوەی کۆماری ئیسلامی ئیسلاحات بکرێت. واتە لە گوتاری کۆماری ئیسلامیی ئێراندا دەجووڵانەوە و دەیانویست دەمامکێکی پەسەندی لێ بدەن. ئیسلاح تەڵەبی کورد چ داخوازییەکی هەبوو؟ بە زەینی پاشکۆی داگیرکەرەوە، لە گوتاری جمهووریی ئیسامیدا بانگەوازی دەستەبەر کردنی مافی کوردی دەکرد. «ئەتوانین لە چوارچێوەی قانوونی ئەساسیدا مافی کورد دەستەبەر بکەین»، «لە ڕێگەی ئاشتیخوازانەوە لە دەسەڵاتدا بەشدار دەبین»، «تازە باوی چەک هەڵگرتن نەماوە و نابێ کوڕی خەڵک بە کوشت بدەین» و...، ئەو دورشمگەلە بوون کە کەسایەتیی داهێزراوی ئیسلاح تەڵەبی کورد بانگەشەی بۆ دەکرد. داگیرکەریش هەردەم لە کارناواڵێکی هەڵبژاردن و سناریۆیەکی حکوومەتیدا بەشداری دەکردن.

> **ئەو زەینە کە کوردی نییە و لە ژێرخانی مەعریفی بێبەرییە، ڕزگاری وێنا ناکات. ئەگەر ئاگامەندیش بێتەوە سڵی لێ دەکات. سا کێشەی کورد لە ڕێی ڕزگاریدا، لە یەکەم هەنگاودا بزر بوونی زەینی کوردی و نەبوونی ژێرخانی مەعریفییە کە دەبێ پڕ بکرێتەوە**

سیستەمی دەسەڵاتداریی کۆماری ئیسلامی تۆڕێکی ئەمنییەتی- سیاسی - ئابوورییە کە لایەنەکانی سەر بە گوتاری ناوەند- لە پێناو تەمامییەتی ئەرزیی ئێراندا، خۆیانی تێدا دەبیننەوە. ئیسلاح تەڵەبی کورد خوارترین ئاستی ئەو تۆڕەن. لە ڕۆژهەڵاتدا، ئێرانچێتی واتە گوتاری داگیرکەر. لە نەبوونی ژێرخانی مەعریفی و زەینی سەربەخۆدا، لایەنە کوردییەکانی دژ بە کۆماری ئیسلامی، دەکەونە داوی ئێرانچێتییەوە. ڕەوتە ئایینیە ڕیفۆرمخوازەکان وەکوو جەماعەتی دەعوەت و ئیسلاح بە بنەمایەکی ناشیعەوە کە چوونەتە نێو گوتاری جمهووری ئیسلامییەوە، ڕێگەی ئیسلاح تەڵەبانی کورد دەپێونەوە. کە دێنە گۆ دەڵێن سیاسەت دەکەین. پرسیارێک دێتە گۆڕێ، ئەو لایەنگەلە کە ڕەوتێکی بێ دەسەڵاتن، چۆن دەتوانن لەگەڵ حکوومەتێکدا سیاسەت بکەن؟ ئاخۆ لە بەرانبەرەکەیان ژیرتر، شارەزاتر یان بەهێزترن؟ کە چاو لە دەسکەوتەکانیان دەکەیت، تەنیا بەرژەوەندیی تاک و تاقم، ئەویش لە ئاستێکی نزمدا، بەر چاو دەکەوێت. ئاکامی گشتیی ئەم ڕەوتگەلە بەربەست بوونیانە بۆ ڕزگاری.

ڕزگاری ئەو ئامانجەیە کە لەو گوتارگەلەدا کە لەگەڵ کۆماری ئیسلامیی ئێراندا کۆکن، بزرە. ئەم بزر بوونە لە پاشکۆی داگیرکەرانی

تری کوردستانیشدا هەیە.
ئـەو زەینە کە کوردی نییە و لە ژێرخانی مەعریفی بێبەرییە، ڕزگاری وێنا ناکات. ئەگەر ئاگامەندیش ببێتەوە سـڵی لێ دەکات. سـا کێشـەی کورد لە ڕێی ڕزگاریـدا، لە یەکەم هەنگاودا بزر بوونی زەینی کوردی و نەبوونی ژێرخانی مەعریفییـە کە دەبێ پڕ بکرێتەوە. ژێرخانی مەعریفی واتە وەگەڕ خستنی زانست بە هەموو لقوپۆپییەوە بۆ کوردستان. دواهاتی ئەم بزرایە تێگەیشتنی هەڵە و- لە باشترین شێوەدا- تەسک و ئاڵۆزە. ستراتێژیی نەتەوەیی لە زەین و مەعریفەی کوردییەوە سـەرچاوە دەگرێت و دەبێت بە کردەوە.

ڕزگاری

کارلێکیی هۆکارە ناوخۆیـی و دەرەکییەکان یەکتری بەرهەم دێننەوە و کەسایەتیی تاکی کورد زۆرتـر دەخەنە پەراوێزی ناسـنامەی داگیرکـەرەوە. ئەوەی کە هەنـدێ ڕەوت و لایەنی کوردی پابەستەی ناسنامەی داگیرکەر دەبن، لە داهێزرانی کەسایەتیی تاکی کوردەوە سەرچاوە دەگرێت. خوێندەواری کورد ئەگەر لـە تێگەیشـتندا بوێـر بێت، دێتەوە سـەر زانیارییە بنەماییەکان و دەیانکات بە پرسـیار و پێشگریمانەی داڕشتنی ڕێگای ڕزگاری. سا ڕزگاری لە هەڵوێستەیەکی زەینی- دەروونیی تاکەکسییەوە دەست پێ دەکات. تاکی کورد ئاگامەند دەبێتەوە کە داگیرکەر داگیرکەرە و ئەم وەکوو ژێردەسـت لە هەر پلەوپایەیەکدا بێت ژێردەسـتی ئەو سەردەسـتەیە. پاسـاو هێنانـەوە بۆ خۆپاراسـتن و شـەڕ نەکردن و کاری سیاسـی و پارلەمانـی لە پێکهاتەی داگیرکـەردا لای زەینی ئاگامەندی نەتەوەیی وەرناگیردرێت. ئەگەر لە زمانی گوتارەوە بۆی بچین، داگیرکـەر هـەر دیاردەیەکی دژ بە گوتاری خۆی دەسڕێتەوە. داگیرکەر لە بازنەی خۆیدا مشتومڕ و ڕەخنە و گازندە بە ئەوپەڕ دەگەیەنێت، بـەو مەرجەی بنەمـا و بوونی ناسنامە و پێگەی تێک نەدرێت. ڕێفۆرمیستی کورد، ڕەوتـە ئایینییەکان، یان هەر هێزێکی کـوردی کـە ئامانـج و ئیدیۆلۆژییەکەی ، داگیرکاریی داگیرکەر دەسەلمێنێ، بەشێکە لە هێزی سەقامگیرکەری داگیرکەر. داگیرکەرانی کوردسـتان هـەر ئیدیۆلـۆژی و بۆچوونێک وەردەگرن، تەنیا نەتەوەخوازیی کوردی نەبێت. لە وەها سیستەمێکدا لە ئێران، ئێراق، سووریا و تورکیـا چ ڕێفۆرمێک دەکرێـت کە مافی نەتەوەیی کورد دەستەبەر بکرێت؟ داگیرکەر مـاف دەدات، بەڵام لە چوارچێـوەی خۆیدا. ناسنامەی کوردی بە جۆرێک وەردەگیردرێت کە کورد بە ناشارسـتانی، دوور لە زانسـت، خێڵەکی (دەمارگرژی بۆ نامووس و...)، لادێیی، خاوەن هونـەر و کەلتـووری پەراوێز کە بە محەللی ناودێری دەکەن، دەناسـێنێ. لەگەڵ ئەوەشدا ئاسـتی کەلتوور و هونەری کوردی لە ڕێگـەی میدیای خۆیـەوە دادەبەزێنێت. بۆیە لەسەر کەلتوور زۆرتر ڕۆیشتم، پرۆسەی بە سـووژە کردنـی کورد بـۆ داگیرکەر لەو ڕێگەیەوە جێ دەبێ. دەنا بۆ کوردەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی حاشا هەڵنەگرە لە باری ئابووری و سیاسـییەوە کوردسـتان پەراوێزە و بە پەراوێـزی دەمێنێتەوە. تا داگیرکەرێک وەکـوو کۆماری ئیسـلامی پشـکی کوردی ڕۆژهەڵات لە سەرچاوەی دەسەڵاتی ئابووری و سیاسی و کەلتووری ڕادەست نەکاتەوە، بە داگیرکەر دەناسرێت. بێگومان ئەویش مل بەو خواسـتە نادات. بوونی ناسنامەی داگیرکەر لە سەرکوت کردنی نەتەوەکانی تردا مسۆگەر دەبێت. ئەگەر کورد شەڕی مانونەمان دەکات، داگیرکەریش هەر شەڕی مانونەمان دەکات. بەڵام بەو جیاوازییەی کە ناسنامەی داگیرکەر لـەوە زۆرتر گەشـە ناکات. بـەو هۆیەی کە تێکڕای هێزی خۆی لە سەردەسـت مانەوەدا خەسـار دەکات. هەر بۆیە تورکیا و ئێران لە سەرهەڵدانی ڕەزاشـا و ئاتاتورکەوە تا ئێستە نەیانتوانیوە ناسـنامەی یەکانگیر و گشـتگیر

بۆ یەکەی سیاسیی خۆیان پێک بهێنن. نەتەوەی سەردەست لە سیاسەت و ئابووری و کەلتووردا پاوانخوازانە و سەرکوتکەرانە جووڵاوەتەوە. نەتەوەی بندەست بۆی نییە دەنگی مافخوازی هەڵبڕێت. سا ڕیفۆرمخوازی تەنیا بۆ گەوجاندنی کۆمەڵگا لە کوردستان و نەتەوە بندەستەکانی تردا پەرەی پێ درا. وەک پێشتر باسم کرد، ڕیفۆرمخوازی بۆ بەستێنی خودی داگیرکەر کارکردێکی دیکەی هەبوو.

لایەنە سیاسییە کوردستانییەکان کە شەرعییەتی خۆیان لە کورد و کوردستانەوە وەردەگرن دەبێت هەوڵیان پەروەردە کردنی تاکەکەسی کوردستانی بێت. ئەگەر خەباتکاری کورد لە ئامانج و ڕێباز تێگەیشتبێت، واتە پەروەردە کرابێت، هەرگیز لە دەستەبەر کردنی مافی پێویستی کورد، کە بەدەوڵەت بوونە، پاشەکشە ناکات. کورد بەگشتی لە بواری پەروەردەدا خەمسارد بووە. بە وتەیەکی تر، نەیتوانیوە سووژەی کوردستانی پەروەردە بکات. هۆکاری سەرەکیی نسکۆی شۆڕشە کوردییەکان، دوای لاوازی لە ستراتێژیدا، شەهید بوونی کەسایەتییە کاریگەرەکانی بووە. ئەو کەسانەی بە شێوازی خۆکرد پەروەردە بوون. هەڵبەت مەبەست لە پەروەردە کردن دارشتنەوەی کەسایەتی نییە. ئەم ویستە نەگونجە. ئەگەر جێبەجێش بکرێت هەوڵێکی فاشیستی و تووتالیتاریستییە. تاکی کورد بە تایبەتمەندی و ئاوەز و ویستی خۆیەوە لە ڕێبازی نەتەوەییدا پەروەردە دەکرێت. مەرجی یەکەم بۆ نەتەوەیی بوون بە پێشمەرج دانانی زانیارییە بنەماییەکانە. پاشان زانستە مرۆییەکان و ئاگامەند بوون لە ڕابردوو و ئێستە و وێنا کردنی داهاتوو.

هاوکات لەگەڵ دارشتنی سیستەمی پەروەردە، سیستەمی خەباتی نەتەوەیی دادەڕێژرێت. واتە کەسی پەروەردە کراو لە چ کار و چالاکی و کات و شوێنێکدا خەبات بکات. سەرەڕای ئەوەی ئەم کارە بەرێژە

کراوە و دەکرێ، بەڵام نەبووەتە ڕەوتێکی گشتگیر. سیستەمی خەبات پێویستی بە هەموو بەهرەکان و دەفرایەتییەکان هەیە. سا پەروەردەی زەینی هەر تاکەکەسێک بە پێی بەهرەی خۆی، هەنگاوی یەکەمی پەروەردە بوونە. لە هەنگاوی دووەمدا تاکەکەس بە پێی لێهاتوویی یان بەهرەی فێربوون لە بەشێکی سیستەمی خەباتدا جێگیر دەکرێت. ئەمە پرۆسەیەکی بگۆڕە و بە ئاراستەی ستراتێژیی بەرەی نەتەوەیی گۆڕانی بە سەردا دێت.

ستراتێژیی خەبات لە پێناو ڕزگاریدا دادەڕێژرێت. ڕەهەندەکانی خەبات بریتین لە:

یەکەم: پەروەردەی زەینی هەر تاکێکی کوردستانی بە ڕێبازی نەتەوەیی کە لە زەینی ئەو کەسەدا کەلێنە کۆمەڵایەتییەکانی ناوخۆی کوردستان پڕ دەبنەوە.

دووەم: سیستەمی خەبات فرەپۆیە. واتە لە هێزی پێشمەرگەوە تاکوو چیرۆک بۆ منداڵان لە خۆ دەگرێت. خوێندنەوەی پیلانی داگیرکەر زۆر پێویستە. ئەو پێی خۆشە خەباتی کوردستان یەکڕەهەندی بێت. ئەگەر بەرەی کوردستانی تەنیا لە سەر هێزی پێشمەرگە داکۆکی بکات و لایەنەکانی تر پشتگوێ بخات، لە دژی سیستەمی پرپێچی داگیرکەردا بە ئامانج ناگات. ئەگەر هێزی پێشمەرگەیش پشت گوێ بخات، هەرگیز بە ئامانج ناگات.

دەبێت وێنا و واتای پێشمەرگە هەتا تایبەتمەندییەکانی ژێرسیستەمەکانی ناو سیستەمی خەبات بەرین بکرێتەوە. واتە هەر کەسێک کە بۆ ئامانجی ڕزگاری لە پێکهاتەی خەباتدا ئەرکی وەرگرتووە، پێشمەرگەیە. ئەمە بەرپەرچ دانەوەی ویستی داگیرکەر بۆ بە یەک ڕەهەند دابەزاندنی خەباتی کوردستانە. سیستەمی خەبات دەبێت لە هەموو بەرەکاندا چالاک بکرێتەوە. پیشەسازی کەلتووری و میدیا (بە ناوەرکی کوردستانییەوە) کە دەبنە هۆی ڕۆچوونی زۆرتر لە قووڵاییی کۆمەڵگادا و ڕەوتی هزریی نەتەوەیی دەبێتە کردەوەیەکی کۆمەڵایەتی. واتە نەریتی نەتەوەیی لە هەڵسوکەوتی ڕۆژ و شەوی جەماوەردا بەڕێوە دەبرێت و ئەندازیاریی کۆمەڵایەتیی داگیرکەر بەراوەژوو دەبێتەوە. ئەمە ئەرکی پێشمەرگەی شارە. هێزی چەکدار پارێزەرە. چالاکیی چەکداری ئەو دوژمنە ناوخۆیی و دەرەکییە دەکاتە ئەمانج کە بەربەستی بەڕێوەچوونی ستراتێژیی خەباتی شارن. لە کاتی تێکهەڵچوونی پێشمەرگەی شاخ لەگەڵ هێزی دوژمندا، پێشمەرگەی شار دەبێتە پشتیوان. سا ئەم دوو هێزە بە کاراکتێری جیاواز و شێوەخەباتی جیاوازەوە لە پێناو ئامانجدا تەواوکەری یەکدین. داگیرکەر لەوە دڵخۆش دەبێ کە ئەرک و کاراکتێری ئەو دوو هێزە تێکەڵ بکرێت. پێشمەرگەی شار بە کاراکتێری پێشمەرگەی شاخەوە خێرا بەرچاو دەکەوێ و ناتوانێ بەرەنگاری هێزی سەرکوت ببێتەوە. ئەمە لە کاتێکدایە کە پێشمەرگەی شار نابێ بەرچاو بکەوێت. ئەگەر هەر لایەنێک ئەرکی خۆی بە جێ بهێنێت، کاروانی خەبات کەمترین تێچووی دەبێت

کۆتایی

دەرباز بوونی زەینی تاکی کورد لە ترس و کۆیلەتیی داگیرکەر خاڵی دەسپێکی شۆڕشی کوردستانە. ئەم خاڵە پێویست بوونی پەروەردەی نەتەوەیی- زانستی دەردەخات. هاوکات سیستەمی مۆدێرنی خەبات دادەڕێژرێت. لەم سیستەمەدا فرەڕەهەند بوونی خەبات، و بگۆڕ بوونی شێوازی خەبات دەبێت بە کردەوە. هێزی پێشمەرگە لەو تاکەکەسانە پێک دێن کە لە تۆڕی زەینیی داگیرکەر دەرباز بوونە و لە خەباتی فرەڕەهەند و فرەپۆدا جێ دەگرن. بەردەوام بوون لە بەڕێوەبردنی ئەم میکامیزمە، هێزی نەتەوەیی دەکاتە ئەو هێزەی کۆمەڵگای کوردستان بە ئامانجی ڕزگاری و بە بەدەوڵەت بوون دەگەیەنێت.